

Současná česká jazykovědná bohemistika jako součást středoevropské slavistiky

JIŘÍ GAZDA (BRNO)

Jedním z diskutovaných a citlivých témat současné české slovanské filologie (ve smyslu veškerého bádání českých filologů zaměřeného na jazykovědné či literárněvědné problémy slovanských jazyků a literatur) je postavení bohemistiky ve vztahu k ostatním slovanským filologiím.¹

Vzájemný vztah bohemistiky k ostatní české slavistice a naopak je v extrémních případech jedněmi jak zevnitř (z hlediska domácí slavistiky), tak zvenčí (z hlediska ostatní evropské a světové slavistiky) vnímán jako uměle vzniklá a udržovaná anomálie, založená především na přesvědčení o výlučném postavení mateřského jazyka v rámci příslušného geneticky širšího jazykového společenství, druhými naopak jako přirozený a žádoucí stav, vycházející z názoru, že začleňování problémů národních jazyků a literatur do historicky překonaných a mnohdy účelově konstruovaných souvislostí je pro současnou bohemistiku metodologicky nefunkční.

Kořeny a příčiny současného stavu je třeba hledat v poválečném společenském vývoji v českých zemích, kdy byl především z politických důvodů uměle posilován vliv a význam rusistiky v protikladu k bohemistice, a kdy ve vzniklém pomyslném i skutečném soupeření nejvíce utrpělo povědomí o širších slovanských a slavistických souvislostech obou filologických oborů.

Tento problém není samozřejmě typický pouze pro české prostředí, podobné je např. postavení polonistiky v Polsku, a především rusistiky v ruském prostředí, faktem však je, že především v zahraničí je bohemistika vnímána jako přirozená a nedílná součást slavistiky, a přinejmenším z tohoto důvodu je reflexe stavu současné české bohemistiky, konkrétně její jazykovědné složky, v kontextu slovanských studií ve středoevropském prostoru zcela na místě.

Stav současné české lingvistiky, její vědecko-výzkumná základna, metodologie a tematické zaměření jsou v současné době dány jednak vědo-

¹ Srov. např. I. Pospíšil: *Slavistika na křižovatce*, Brno 2003, s. 97-99.

mým navazováním na tradice českého strukturalismu a funkční lingvistiky klasického období pražské školy dvacátých a třicátých let minulého století v novém společenském kontextu, jednak vlivem poststrukturalistického vývoje lingvistiky evropské a světové.

Pokud jde o navázání na tradice založené Pražským lingvistickým kroužkem, česká lingvistika systematicky rozvíjí všechny metodologicky nosné myšlenky a teorie, které v rámci pražské školy vznikly v období mezi dvěma světovými válkami. Především jde o široké uplatnění funkčního hlediska při studiu nejrůznějších jazykových jevů. Současně je zřetelně patrný rozdíl mezi klasickým pražským strukturalismem a současnou jazykovědou. Pomineme-li vliv ideologizace společenských věd v padesátých letech, který se znovu negativně projevil v letech sedmdesátých a osmdesátých, zdá se, že je tento rozdíl způsoben zejména dvěma podstatnými faktory čistě lingvistickými, a sice jednak vývojem uvnitř samotného funkčního strukturalismu, jednak tendencí k širokému uplatňování matematických a kvantitativních metod lingvistického bádání.

Ve srovnání s klasickým strukturalismem je nejen v české lingvistice patrný posun zájmu od nižších směřem k vyšším jazykovým rovinám. Jestliže v klasickém období byla vytvořena a dokonale zpracována zejména fonologie, v poválečném období byly systematicky zpracovány nejdůležitější problémy morfolgie a druhá polovina století byla především ve znamení zvýšeného zájmu o větnou skladbu, pak současné období je charakterizováno mimo jiné obrácením pozornosti k otázkám textové lingvistiky, sémantiky a sociolingvistiky v nejširším smyslu tohoto konceptu, tedy jako vztahu jazyka a společnosti ve všech jeho formách a projevech.

Vedle změn, k nimž došlo v obsahu jazykovědné práce, změnila se v poválečném období podstatným způsobem také organizace lingvistického výzkumu. V roce 1952 byla založena Československá akademie věd, která vedle ostatních vědních oborů řídila i práci jazykovědnou. Její součástí bylo i nejvýznamnější bohemistické pracoviště – Ústav pro jazyk český, založený v r. 1946, i obdobné pracoviště slovenské – Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra. V r. 1992, tedy ještě před rozdělením Československa a vznikem samostatné České republiky v r. 1993, se českou nástupnickou organizací stala Akademie věd České republiky, struktura vědeckých pracovišť řízených touto institucí na území ČR se ovšem podstatným způsobem nezměnila. Součástí AVČR tak zůstalo také nakladatelství Academia, v němž vedle knižních publikací vychází i časopis Slovo a slovesnost a celá řada dalších jazykovědných periodik.

Důležitým orgánem je také Jazykovědné sdružení České republiky (do r. 1994 Jazykovědné sdružení při ČSAV), které vyvíjeji svou činnost pod

záštitou Rady vědeckých společností. Jazykovědné sdružení bylo založeno v září 1956; díky osobnostem svých prvních předsedů (K. Horálek, V. Skalička, J. Vachek) navázalo na odkaz Pražského lingvistického kroužku. Ještě v témže roce byla založena pobočka v Brně, později pak pobočky v dalších městech (dnes celkem 10). Vždy se zaměřovalo hlavně na přednáškovou činnost, zvyšování vzájemné informovanosti lingvistů z různých pracovišť, rozvíjení kontaktů se zahraničními odborníky. Podporovalo vznik řady významných lingvistických děl, pořádání konferencí a diskusí. Trvale se podílí na výchově mladých jazykovědců. V posledních letech spolupracuje s MŠMT ČR v oblasti tvorby učebnic českého jazyka.

Současná česká jazykověda se tak soustředí na jednotlivých vysokoškolských pracovištích a v Ústavu pro jazyk český Akademie věd České republiky (<http://www.ijc.cas.cz>) včetně Jazykovědného sdružení AV ČR.

Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky je pracovištěm, v němž je soustředěn základní i aplikovaný výzkum současné češtiny a jejího vývoje od středověku. Výzkum je zaměřen jak na psanou češtinu spisovnou, tak na češtinu mluvenou ve všech jejích spisovných i nespisovných podobách, tedy v její územní a sociální diferenciaci. Součástí výzkumu jsou i teoretické otázky obecné jazykovědy, jazykové kultury, stylistiky, obecné teorie komunikace a kontrastivní (srovnávací) a kontaktové lingvistiky. Výsledky výzkumu jsou aplikovány při tvorbě slovníků (slovníky nových slov, nářeční slovníky, slovníky vlastních jmen, slovník etymologický a slovník staročeský), jazykových atlasů, gramatik, pravidel pravopisu a popularizačních příruček pro veřejnost.

Materiálovou základnou pro práci ústavu jsou jednak bohaté lístkové archivy založené koncem 19. a počátkem 20. století, archiv vlastních jmen pak v 60. letech 20. století, které jsou majetkem ústavu, jednak počítačový Český národní korpus, spravovaný na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Významným zdrojem poznání současné mluvené češtiny jsou fonotéky a videotéky a na nich založené psané záznamy mluvené řeči, soustavně budované v ústavu od devadesátých let 20. století.

Významnou složkou činnosti ústavu je služba veřejnosti. Je to především činnost poradenská, spočívající zejména v zodpovídání jazykových dotazů široké veřejnosti. Další složkou poradenské a popularizační činnosti ústavu je spolupráce s rozhlasem a televizí při tvorbě pořadů o češtině a spolupráce s řadou deníků a periodik, v nichž jsou pravidelně otiskovány „jazykové koutky“ na nejrůznější zajímavá a aktuální témata.

Prvním ředitelem (zpočátku externím) se stal Bohuslav Havránek, pak postupně M. Dokulil, K. Horálek, J. Petr, po r. 1989 F. Daneš, J. Kraus, v současné době K. Oliva.

Ústav vydává čtyři vědecké časopisy (*Slovo a slovesnost, Linguistica Pragensia, Časopis pro moderní filologii, Acta onomastica*) a jeden časopis vědecko-popularizační (*Naše řeč*).

V pražském ústředí ÚJČ pracují čtyři oddělení: oddělení gramatiky a jazykové kultury, oddělení stylistiky a textové lingvistiky, oddělení onomastiky a oddělení staročeského slovníku.

V r. 1953 byla zřízena pobočka ÚJČ AV ČR v Brně, jejímž prvním ředitelem se stal dialektolog A. Kellner. V brněnské pobočce pracují oddělení dialektologické, etymologické a oddělení staroslověnského slovníku.

Při Filozofické fakultě Karlovy univerzity v Praze existuje dále *Ústav Českého národního korpusu*, které vzniklo r. 1994 pod vedením prof. dr. Františka Čermáka, DrSc. Zpočátku byla práce s korpusy záležitostí úzkého okruhu badatelů, v současné době využívá materiálů z korpusů stále více lingvistů, práce s korpusy se stává téměř samozřejmostí.

Činnost Ústavu českého národního korpusu se rozvíjí především na základě grantů Grantové agentury ČR a přiznání institucionální podpory v rámci výzkumných záměrů a grantů MŠMT. Ústav spolupracuje s domácími i zahraničními lingvistickými i jinými pracovišti. V současné době existují i korpusy brněnské (bmk – Brněnský mluvený korpus), buď se korpus v Olomouci.

Jednotlivá oddělení řeší samostatné výzkumné úkoly podle svého základního odborného zaměření, a to jednak jako vlastní ústavní úkoly, ale především v rámci grantových projektů, a to jak mezioborových (ve spolupráci s domácími výzkumnými a vzdělávacími institucemi jiného než jazykovědného či dokonce společenskovědního zaměření), tak oborových mezinárodních. Podstatnou část výzkumných projektů představují granty udělené Grantovou agenturou ČR a Grantovou agenturou Akademie věd ČR.

Oddělení gramatiky se v současnosti ve výzkumu soustřeďuje na široce koncipovaný grantový projekt „*Možnosti a meze gramatiky češtiny ve světle Českého národního korpusu*“. Dlouhodobějším cílem je vytvořit a publikovat velkou gramatiku češtiny, založenou na výsledcích soustavného výzkumu velkého objemu textů, žánrově a stylově různorodých, které jsou jako jednotná základna výzkumu obsaženy v Českém národním korpusu (ČNK).

Oddělení jazykové kultury má jedinečné postavení v tom, že jako jediné bohemistické pracoviště v ČR poskytuje soustavné jazykové poraden-

ství nejrůznějším uživatelským skupinám a získává tak permanentní informace o fungování jazyka a o aktuálních vyjadřovacích potřebách příslušníků jazykového společenství. Tyto informace jsou pak vhodným východiskem pro teoretické studium v oblasti jazykových norem i řečové kultury, v neposlední řadě i v dalších oblastech, jako je sociologie jazyka.

Oddělení stylistiky a lingvistiky textu se soustavně zabývá otázkami norem a stylových forem současné češtiny. V letech 2000–2004 se pracovníci oddělení podíleli např. také na činnosti *Centra výzkumu vývoje osobnosti a etnicity*, kde se věnovali především aktuálním otázkám jazyka a stylu v hromadných sdělovacích prostředcích.

Oddělení lexikograficko-terminologické se zabývá lexikografickým zpracováním slovní zásoby současné spisovné češtiny včetně nejnovější lexikální vrstvy. V souvislosti s tím věnuje pozornost teoretickým otázkám lexikologie a neologie.

Aktuálním úkolem pracoviště je komplexní výzkum lexikální zásoby současné češtiny.

Během posledního desetiletí byla lexikografická práce soustředěna na zpracování nejnovějšího lexikálního materiálu. Výsledkem jsou slovníky *Nová slova v češtině. Slovník neologizmů 1*, čítající na 4600 hesel nových slov, slovních spojení, slov s novými významy apod., a *Nová slova v češtině. Slovník neologizmů 2*, obsahující na 7000 hesel.

Oddělení spolupracuje s Ústavem Českého národního korpusu při FF UK.

Oddělení dialektologické Ústavu pro jazyk český AV ČR je jediným pracovištěm v České republice, které se zabývá výzkumem dialektů a jejich působením na formování běžné mluvy.

V současné době je hlavním výzkumným úkolem pracoviště práce na posledním svazku *Českého jazykového atlasu* (1. sv.: Praha 1992; 2. sv.: Praha 1997; 3. sv.: Praha 1999; 4. sv.: 2002; plánováno 5 svazků), stěžejní dílo české bohemistiky včleňující dialekty do kontextu českého národního jazyka v pohledu diachronním a synchronním.

Etymologické oddělení Ústavu pro jazyk český AV ČR je v současné době jedinou institucí v České republice zabývající se výhradně slovanskou etymologií. Dnešní pracoviště je pokračováním etymologického oddělení, jež bylo zřízeno v roce 1952 při Slovanském ústavu a jež pod vedením prof. V. Machka a později doc. Kopečného připravovalo Etymologický slovník slovanských jazyků (vyšly pouze dva svazky: Praha 1973 a 1980). V roce 1990 bylo oddělení včleněno do Ústavu pro jazyk český.

Od roku 1999 pořádá oddělení každé tři roky mezinárodní etymologická symposia a vydává sborníky příspěvků z těchto konferencí pod názvem *Studia etymologica Brunensia*.

Významná část vědecko-výzkumných aktivit v oblasti jazykovědné bohemistiky se ovšem soustřeďuje na univerzitách v Praze, Brně a Olomouci, jejichž výzkum je stále častěji doplňován o přínos nově vznikajících univerzit regionálních (České Budějovice, Hradec Králové, Ostrava, Plzeň, Ústí nad Labem).

Na *Filozofické fakultě Karlovy univerzity* je centrem bohemistiky Ústav českého jazyka a teorie komunikace (ředitelka ústavu: prof. PhDr. Alena Macurová, CSc.)

ÚČJTK se organizačně a zejména vědecko-výzkumně člení na tři semináře, jejichž názvy dostatečně vypovídají o základních badatelských směrech tohoto pracoviště: Seminář pro současnou češtinu, Seminář pro češtinu staré a střední doby a Seminář pro komunikaci neslyšících.

Vědeckými pracovníky a pedagogy ÚČJTK jsou mimo jiné prof. PhDr. Oldřich Uličný, DrSc., prof. PhDr. Petr Mareš, CSc., doc. PhDr. Iva Nebeská, CSc. nebo prof. PhDr. Karel Kučera, CSc.

V současné době pracoviště řeší výzkumné projekty *Příprava a vydání Repertoria rukopisů 17. a 18. století z muzejních sbírek v Čechách II (K–O)* a *Jazyky, literatura a kultura v českých zemích od pozdního humanismu po osvícení*.

V posledních letech zde byly dále řešeny grantové projekty např. z oblasti jazyka veřejné komunikace, a dále např. témata *Čeština v komunikaci neslyšících*, *Komplexní filologický výzkum jazyka a literatury 17. a 18. st. v středoevropských souvislostech*, *Čeština ve věku počítačů* nebo *Počítačový korpus českého jazyka*.

Od r. 2005 je ÚČJTK zapojen do výzkumného záměru „*Jazyk jako lidská činnost, její produkt a faktor*“, na němž se pracovníci ústavu podílejí projektem *Problémy porozumění jazyku a světu – různé jazykové konceptualizace světa*. Cílem projektu je prostřednictvím metod kognitivní lingvistiky, komunikačně pragmatické analýzy a metod lingvistiky kontrastivní uchopit (též s akcentem na diachronní přístup) dílčí problémy výzkumu, kterými jsou: 1. Problém opozice „jazykové“ vs. „nejazykové“, zvláště v souvislosti s utvářením obrazu člověka v jazyce (a jeho světa); 2. Problém vztahu českého jazyka – českého znakového jazyka, zvláště v souvislosti s ikoničností a arbitrarností ve slovní zásobě a gramatice, s povahou psané češtiny neslyšících (a komunikačními bariérami); 3. Problém vztahu struktury textu a jeho fungování v komunikaci, zvláště

v souvislosti s textovou heterogeností, různými typy stavebních prostředků a typů textů (zvl. verbálních vs. neverbálních); 4. Problém porozumění „přes hranice“ epoch, generací, zvláště v souvislosti s rozdíly chování uživatelů češtiny před r. 1989 a po něm; 5. Problém místa spisovnosti a nespisovnosti v současném českém kulturním diskursu – cílem je postižení stavu a vývojové dynamiky společenského vědomí českých mluvčích, toho, jak se chápe kulturnost a kultivovanost.

Na *Filozofické fakultě MU v Brně* byla bohemistika zastoupena již od zahájení činnosti fakulty, tj. od studijního roku 1921-1922. Tehdy byla součástí Semináře pro slovanskou filologii. V roce 1951 se seminář rozdělil na tři samostatné katedry a jednou z nich byla Katedra českého jazyka a literatury. Ta se v polovině 60. let dále rozštěpila na část literárněvědnou a lingvistickou, tato druhá část dostala název Katedra českého jazyka, slovanské, indoevropské a obecné jazykovědy. Po listopadu 1989 se z katedry stal ústav a ten se na začátku 90. let rozštěpil na tři samostatná pracoviště: indoeuropeistika a obecná jazykověda vytvořily Ústav jazykovědy, slavistika se přidružila k nově vzniklému Ústavu slavistiky a samostatná bohemistika dala vzniknout dnešnímu Ústavu českého jazyka.

Počátky jazykovědné bohemistiky na brněnské univerzitě jsou spojeny se jmény významných lingvistů Františka Trávníčka a Bohuslava Havránka. Již brzy po založení fakulty se v Brně začala profilovat dialektologická škola, reprezentovaná vedle zmíněných bohemistů Adolfem Kellnerem. Původně fakultní dialektologické středisko pak v roce 1952 našlo své domovské pracoviště v nově vzniklé pobočce Ústavu pro jazyk český ČSAV, jejímž ředitelem byl právě Adolf Kellner. I později na fakultě působili významní dialektologové, jako například Arnošt Lamprecht a Dušan Šlosar. Kromě toho se Brno stalo uznávaným střediskem syntaktickým (především díky Jaroslavu Bauerovi a Miroslavu Greplovi), další významné okruhy odborného zájmu o češtinu tvořily historická gramatika češtiny (František Trávníček, později Arnošt Lamprecht, Dušan Šlosar) a dějiny národního jazyka (Dušan Šlosar).

V roce 1968 zde vznikla podle pražského vzoru z podnětu ministerstva školství Letní škola slovanských studií. Na její pětadvacitiletou tradici navázal v roce 1993 svým vznikem Kabinet češtiny pro cizince, který se věnuje výuce cizinců. Letní škola slovanských (bohemistických) studií se stala nedílnou součástí tohoto nového pracoviště.

Členové ústavu se věnují lingvistickému bádání také v rámci projektu Grantové agentury ČR a podílejí se na řešení různých vědeckých projektů domácích i mezinárodních. Na Ústavu českého jazyka se pod vedením prof. J. Pleskalové v současné době zpracovává projekt GAČR „*Dějiny*

české jazykovědné bohemistiky“. Kromě tří členů ústavu se na něm podílí pracovníci dalších kateder FF MU. Dr. Z. Hladká je řešitelkou grantu GAČR „*Současná soukromá korespondence. Vytvoření databáze a zpracování vybraných jevů z pohledu lexikologicko-lexikografického a dialektologického*“. Dva pracovníci katedry se účastní projektu GAČR „*Možnosti a meze gramatiky češtiny ve světle Českého národního korpusu*“. V rámci česko-rakouského programu Aktion jsou 2 pracovníci katedry zapojeni do mezinárodního projektu *Josef Valentin Zlobický – jeho význam jako iniciátora a zprostředkovatele českých a slovanských studií v habsburské monarchii 18. stol.* Tři pracovníci jsou spoluřešiteli česko-slovenského projektu *Konfrontace principů ve vývoji češtiny a slovenštiny pro současnost*.

Pracovníci ústavu publikují výsledky svých bádání v autorských monografiích, v domácích i zahraničních odborných časopisech a sbornících, rovněž je prezentují na vědeckých fórech doma i v zahraničí. Podílejí se též na přednáškové činnosti v rámci Jazykovědného sdružení AV ČR a Brněnského lingvistického kruhu.

Ústav českého jazyka úzce spolupracuje s ÚJČ AV ČR v Brně i v Praze, s pracovišti podobného zaměření na univerzitách v České republice i v zahraničí, zejména ve Vídni (Rakousko) a v Řezně (Německo).

Ústav českého jazyka organizuje mezinárodní bohemistickou konferenci *Čeština – univerzália a specifika*. První ročník proběhl v listopadu 1998 ve Šlapanicích u Brna. Tématem jednání byla diskuse o připravovaném *Encyklopedickém slovníku češtiny*. Od třetího ročníku (listopad 2000) se konference přesunula do Brna, přestala být spjata s grantovým projektem a stala se fórem otevřeným české i zahraniční bohemistice.

Příspěvky přednesené na konferenci jsou publikovány ve sbornících *Čeština – univerzália a specifika*, jejichž editory jsou hlavní organizátoři konference – Z. Hladká a P. Karlík.

V současné době je pracoviště významně zapojeno do činnosti *Výzkumného centra vývoje staré a střední češtiny* (od praslovanských kořenů po současný stav), jehož hlavním řešitelem je PhDr. Helena Karlíková, CSc. (Ústav pro jazyk český AV ČR) a spoluřešitelem PhDr. Karel Komárek, Ph.D. (Univerzita Palackého v Olomouci).

Pracovníci ÚJČ FF MU jsou autory či významnými spoluautory a editory zásadních normativních jazykovědných příruček, jakými jsou např. *Skladba češtiny* (M. Grepl, P. Karlík, 1998), *Příruční mluvnice češtiny* (P. Karlík, M. Nekula, Z. Rusínová, 1995, 1996) nebo *Encyklopedický slovník češtiny* (P. Karlík, M. Nekula, J. Pleskalová, 2002).

Počátek nové institucionalizace *olomoucké bohemistiky* se datuje rokem 1946, kdy došlo k obnovení olomoucké univerzity (stará olomoucká univerzita byla založena v roce 1573 a zrušena v roce 1860) jako Univerzity Palackého, které umožnil navázání na bohatou tradici zdejšího slavistického bohemistického bádání. Do studijního roku 1950/1951 byla bohemistika spolu se srovnávací slovanskou filologií a rusistikou součástí Ústavu pro slovanskou filologii, jehož řediteli byli bohemisté Jaromír Bělič a Oldřich Králík. Tristní důsledky pro rozvoj celé univerzity mělo zřízení Vysoké školy pedagogické (1953/1954), redukující UP na pouhou lékařskou fakultu. Na Katedru českého jazyka a literatury Fakulty společenských věd VŠP tak přešli i bohemisté z Filozofické a Pedagogické fakulty UP. Po zrušení VŠP v roce 1958/1959 se Katedra českého jazyka a literatury stala znovu součástí FF UP. Za vedení katedry Miroslavem Komárkem (1966-1973) byla katedra v souvislosti se zrušením samostatné Katedry slavistiky přejmenována na katedru bohemistiky a slavistiky. V roce 1995 byla Katedra slavistiky FF UP obnovena, což dalo vzniknout současnému názvu pracoviště.

Po listopadu 1989 se vedení katedry vzdal dosavadní vedoucí Karel Motyka a jeho místo zaujal v letech 1990-1993 Eduard Petrů. Když Eduard Petrů převzal funkci proděkana pro vědeckobadatelskou činnost, byl vedoucím katedry jmenován Edvard Lotko. Od 1. července 1999 do 1. července 2004 stál v čele katedry Jan Kořenský, od tohoto data řídí katedru Lubomír Machala. Vedoucím lingvistické sekce katedry je v současné době Božena Bednaříková, literárněvědnou sekci vede Erik Gilk. Při Filozofické fakultě UP je každoročně (od roku 1985) organizována Letní škola slovanských studií, na jejíž náplni se valnou měrou podílejí pracovníci katedry.

Vědeckobadatelská činnost uskutečňovaná na katedře respektuje individuální specializaci a odborné zájmy jednotlivých členů katedry na jedné straně, a zohledňuje týmové vědeckovýzkumné projekty, zejména výzkumné záměry na druhé straně. Pokud jde o jazykovědnou bohemistiku, v současné době pracoviště řeší projekt EU Socrates Lingua 1 – Slavic Network – *Jazyková a kulturní integrace* (koordinátorka českého realizačního týmu prof. PhDr. Marie Sobotková, CSc., člen českého realizačního týmu prof. PhDr. Jiří Fiala, CSc.) a společně s brněnskými bohemistickými pracovišti již výše zmíněné *Výzkumné centrum vývoje staré a střední češtiny* (hlavní řešitelka PhDr. Helena Karlíková, CSc., FF MU Brno, spoluřešitelé PhDr. Karel Komárek, Ph.D. a prof. PhDr. Jana Pleskalová, CSc.). Pracovníky jazykovědné sekce katedry jsou mimo jiné prof. PhDr. Miroslav Komárek, DrSc. (emeritní profesor, specializace his-

torická fonologie a morfológie a teórie současně české mluvnice), prof. PhDr. Edvard Lotko, CSc. (rétorika, lexikologie, srovnávací jazykověda) a prof. PhDr. Jan Kořenský, DrSc. (teórie textu a stylistika) a prof. PhDr. Jiří Fiala, CSc.

Zajímavé výzkumné úkoly nadregionálního významu řeší také menší bohemistická pracoviště v regionech, např. bohemisté z Filozofické fakulty Ostravské univerzity ve spolupráci s některými pracovníky brněnské pobočky ÚJČ AV ČR, brněnské FF MU, pražských pracovišť ÚJČ AV ČR řeší projekt *Mluvená čeština na Moravě*.

Na bohemistických výzkumech se vedle pracovišť domácích podílejí také *bohemistická a slavistická pracoviště v zahraničí*, zejména ve střední a východní Evropě.

Na *Slovensku* existuje bohemistika jako obor na Univerzitě Komenského v Bratislavě. Čeština se jako jazyk (tedy nikoliv jako samostatný studijní obor) vyučuje většinou v rámci studia slovakistiky.

Základem většiny zahraničních slavistických pracovišť je ovšem stále rusistika, podobně jako v ČR se studují další slovanské jazyky.

V *Polsku* se bohemistika jako obor studuje ve Varšavě, v Opoli a Krakově (významnými znalci češtiny jsou M. Balowski, J. Siatkowski aj.), ve *Slovinsku* byly pokusy ustavit katedru bohemistiky na Univerzitě v Lublani, kde působil mj. prof. Přemysl Hauser z katedry českého jazyka PdF MU.

Ve slovanských zemích jihovýchodní Evropy je situace proměnlivá a obtížně zmapovatelná, podobně jako v Rusku, Bělorusku, Ukrajině.

V západní Evropě těžiště bohemistických studií spočívá stále v slavistických, popř. bohemistických pracovištích v německy mluvících zemích.

V *Rakousku* mají slavistická a bohemistická pracoviště dlouholetou tradici. Na vídeňské univerzitě je bohemistika zaštitěna osobností prof. Josefa Vintra, a v posledních letech také prof. Stefana M. Newerkly, v dřívějším období zde působil např. také další významný badatel českého původu prof. František Václav Mareš. V *Innsbrucku* je pracoviště slavistiky zaštitěno prof. Ingeborg Ohnheiser, odborníci na řadu slovanských jazyků (ruština, čeština, jihoslovanské jazyky), čeština je zde studována jako „další slovanský jazyk“.

V *Německu* je jazykovědná bohemistika v různých formách pěstována v Berlíně (Institut slavistiky Humboldtovy univerzity – doc. Dr. Bohdana Lommatzsch, Dr. phil. Hana Adam), v Postupimi (prof. Peter Kosta),

v Kielu (prof. Norbert Nübler), v Tubinkách (Tübingen, prof. Tilman Berger) a v Rezně (Regensburg, prof. Trost, prof. Marek Nekula).

V *Itálii* pracují bohemistická pracoviště na univerzitách v Neapoli (prof. François Esvan), v Udine (dr. Anna Perissutti) nebo v Benátkách (prof. Sergio Corduas), ve *Velké Británii* je bohemistika přítomna např. na univerzitě v Sheffieldu (prof. Neil Bermel).

I když tedy – jak již bylo řečeno v úvodu – v současné době v českém prostředí přetrvávají problémy vzájemné izolace bohemistiky a ostatní slavistiky, v celoevropské (a zvláště pak středoevropské) dimenzi je místo české bohemistiky v rámci široce chápané slavistiky nezastupitelné.

